

öntudat példái voltak.” — azaz: szövegkönyveinek alapanyagát a kor fősodratú képező irodalmi alkotások témái adták. A tanulmány azonban többet mond annál, mint amit a kurta cím jelez: a választott szövegek könyvek tanulságai alapján felvázolja pl. a zeneszerző későbbi, következetes, mindvégig megmaradó negyvennyolcasságát is. A gondolatgazdag írásban néhány tévedésen kívül (pl.: „Bánk bán története Katona József drámájából vált a reformkori magyarság kulturális kincsévé...” — vö. ezzel szemben Horváth János: *Jegyzetek a Bánk bán sorsáról*. Tanulmányok. Bp. 1956. 207—244. — vagy hogy a nemesi erudícióban gyökerező múltidéző témák *folklorisztikus* jellegét hangsúlyozza) legfeljebb a homályosságig vitt tömörséget hibáztathatjuk.

Losonczy Ágnes *A két Bánk bán* című tanulmányában a „legnagyobb magyar történelmi dráma” és a „legnagyobb magyar történelmi opera” összevetésére vállalkozik. Párhuzamba állítja a két mű: Katona és Erkel *Bánk bán*ja létrejöttének objektív és szubjektív körülményeit, feltételeit; majd elemzi a dráma és a szövegeknyvvel valaminő dráma és Erkel *Bánk bán* zenéje közötti viszonyt. Egészen megdöbbentő, hogy az egyébként igen alapos szerző a tragédia megítélésében ingadozó, hogy a drámából csak egyes részleteket és nem az egészet meri klasszikusnak mondani. „Nemzeti humbug” [!] vagy nemzeti kincs? Ma is sokat vitatják.” — írja (76. l.). Hogy kik vitakoznak ma még ezen — azt legfeljebb a tanulmány szerzője tudja. Az irodalomértő közönség előtt ez már mintegy 100 esztendeje lezárt kérdés.

Csak mellékesen kívánjuk megjegyezni: a kötet szerkezete szempontjából talán megfelelőbb lett volna, ha Losonczy *analitikus* jellegű tanulmánya a sorrendben nem követi, hanem megelőzi a *szintézisre* törekvő, a *két Bánk bán* eredményeit is feldolgozó Újfalussy-dolgozatot.

Biró Ferenc

In memoriam Gedeon Mészöly. Szeged, 1961. Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara. 192 l. 1 t. (Acta Universitatis Szegediensis, sectio ethnographica et linguistica)

A szegedi tudományegyetem emlékkönyve a korábbi (Péter László: *Mészöly Gedeon munkássága*, Szeged 1955.) kiegészítésével immár lezártnak szánt Mészöly-bibliográfián s a nyelvészeti és etnográfiai tanulmányokon kívül irodalmiakat is tartalmaz.

Meltzl Hugó összehasonlító irodalomelméletéről Berczik Árpád írt (*A világirodalom egy magyar koncepciója*). A német anyanyelvű Meltzl a goethei világirodalom első hazai hir-

detői között volt. Berczik rövid biográfia után összefogja a „nagyszívű...humanista” gondolatait, aki tisztázta a világirodalom fogalma alapján az összehasonlító irodalom lényegét, elemezte a fordítás kérdését, tárgyalta a fordítói elv s a soknyelvűség elvének problémáját (nem vetve el az utóbbit), lapokat szerkesztett, hogy népe irodalmát bekapcsolja a világirodalomba. A dolgozat irodalomelméletünk történeti feltárásának adósságából törlesztett Meltzl Hugó elméletének papírravetésével.

Égető kérdésről szól, éppen ezért izgalmas Kiss Lajos *Modernizmus, formakultúra, korszerűség* című tanulmánya. A korszerűség, az új irodalom lényegét, a nem csak formaforradalmat, a tartalom és forma egységének helyes értelmezésében keresi. Fő tétele az, hogy „modern és korszerű csak a szocializmus valóságát, az új ember életét, érzelmeit, szellemét ábrázoló és kifejező irodalom lehet.” Cikke — más vonatkozásokban is — kialakult nézetek összefoglalásának tekinthető.

Nacsády József *Jókai műveinek lengyel alakjai* című hosszabb tanulmányában megmutatja Jókai kezdetektől megnyilvánuló lengyel szimpátiáját, s művei lengyel figuráin, akik szinte összeforrtak a szabadságharc, a forradalom fogalmával, az író 48-ai szembeni állásfoglalását s annak változását méri. A témából következő túlzásnak kell tekintenünk, hogy Nacsády szerint „A mi lengyelünk” című regényt Jókai „egész életművét summázó szándékkal” írta.

Pusztai Ferenc

Tanárky Gyula naplója (1849–1866). Timár Lajosné közreműködésével válogatta, sajtó alá rendezte, előszóval és jegyzetekkel ellátta: Koltay-Kastner Jenő. Bp. 1961. Szépirodalmi K. 489 l. (Magyar Századok)

Az 1849-es emigráció történetét számos adatgyűjteményből és feldolgozásból ismerjük már, s ezekhez képest, ami a döntő fontosságú politikai eseményeket illeti, Tanárky Gyula naplója nem sok újat mond. Annál többet a lélekbűvár számára, aki nem éri be a diplomáciai sakkhúzások, az emigráns-tervezetések, álmok és kudarcok adatszerű ismeretével, hanem a lelkebe, életkörülményeibe is be akar látni azoknak, akik e terveket szőtték, s miközben az elbukott függetlenség feltámasztásán fáradoztak, a hétköznapok nyugós kicsinyességével, az intrikákkal, a maguk és társaik gyöngéivel is meg kellett küzdeniük.

Tanárky Gyula jó emberismerő volt és őszinte író. Gyakran korholja magát, lustaságáért, mintegy ezzel váltva meg a jogot, hogy másokról is szókimondóan leírja véleményét. Kossuthhoz Mikes Kelemen-i hűséggel ragaszkodott, de nem hallgatja el a kormány-